GIG CYMRU NHS WALES | Iechyd Cyhoeddus Cymru
Public Health Wales

Iechyd Cyhoeddus Cymru: **Ffocws Cenedlaethol, yn Gyfrifol yn Fyd-eang**

Ein Strategaeth Iechyd Ryngwladol fel Galluogydd ein Strategaeth Hirdymor

2023 – 2035

Iechyd Cyhoeddus Cymru:
Ffocws Cenedlaethol, yn Gyfrifol yn Fyd-eang

Ein Strategaeth Iechyd Ryngwladol fel Galluogydd ein Strategaeth Hirdymor

2023 – 2035

Awduron

Datblygwyd yr adroddiad hwn gan y Tîm Iechyd Rhyngwladol, Polisi ac Iechyd Rhyngwladol, Canolfan Gydweithredol Sefydliad Iechyd y Byd ar Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a Llesiant, Iechyd Cyhoeddus Cymru: Dr. Liz Green, Dr. Emily Clark, Laura Holt, Abigail Malcolm, Golibe Ezenwugo, Daniela Stewart, Dr. Mariana Dyakova.

Diolchiadau

Diolch yn arbennig i'r rhai a gyfrannodd eu gwybodaeth o bob rhan o Iechyd Cyhoeddus Cymru ac i'r rhanddeiliaid allanol niferus am gymryd rhan yn yr arolwg, y cyfweliadau a'r ymarferion mapio sy'n sail i'r strategaeth hon. Diolch yn fawr i Dr. Sumina Azam, Cyfarwyddwr Cenedlaethol Polisi a Iechyd Rhyngwladol Cyfarwyddiaeth Canolfan Gydweithredol WHO, Iechyd Cyhoeddus Cymru.

Dyfyniad:

Green L, Clark E, Holt L, Malcolm A, Ezenwugo G, Stewart D a Dyakova M (2023). Iechyd Cyhoeddus Cymru: Ffocws Cenedlaethol, yn Gyfrifol yn Fyd-eang Ein Strategaeth Iechyd Ryngwladol fel Galluogydd ein Strategaeth Hirdymor 2023 – 2035. Caerdydd, Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru.

ISBN 978-1-83766-263-0

© Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru 2023
Gellir atgynhyrchu'r deunydd a gynhwysir yn y ddogfen hon o dan delerau Trwydded Agored y Llywodraeth (OGL)
www.nationalarchives.gov. uk/doc/open-government-licence/version/3/
cyn belled â'i fod yn cael ei wneud mewn modd cywir ac nad yw'n cael ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol.
Cydnabyddiaeth i'w nodi i Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru.

Cynnwys

Crynodeb Gweithredol	**2**
I. Cyflwyniad	**4**
II. Nodau	**6**
1. Mwyafu buddion ar gyfer iechyd a llesiant y bobl yng Nghymru	6
2. Datblygu pobl a sefydliadau sy'n gyfrifol yn fyd-eang	7
3. Ymateb i fygythiadau iechyd byd-eang ac elwa ar gyfleoedd rhyngwladol	7
III. Edrych yn ôl	**8**
Enghreifftiau o ffactorau rhyngwladol sy'n ymwneud â Blaenoriaethau Strategol y Strategaeth Hirdymor	10
O Iechyd Byd-eang i Iechyd y Blaned	14
Cymru fel rhan o ddull iechyd byd-eang a datblygu rhyngwladol ehangach y DU	14
IV. Creu'r Strategaeth	**15**
Methodoleg	15
V. Gwneud iddo Ddigwydd	**16**
Galluogi Gweithgareddau Iechyd Rhyngwladol	16
Ystyriaethau wrth gyflawni'r Strategaeth Iechyd Ryngwladol	19
VI. Casgliad	**20**
VII. Geirfa	**21**
Cyfeiriadau	**22**

GIG CYMRU NHS WALES | Iechyd Cyhoeddus Cymru | Public Health Wales

Pwy ydym ni a beth ydym ni'n ei wneud

Ni yw Iechyd Cyhoeddus Cymru - y sefydliad iechyd y cyhoedd cenedlaethol i Gymru. Ein pwrpas yw gweithio gyda'n gilydd i gael Cymru iachach. Rydym yn gweithio tuag at Gymru lle mae pobl yn byw bywydau hirach ac iachach a lle mae gan bawb fynediad teg a chyfartal at y pethau sy'n arwain at iechyd a llesiant da.

Mae ein Strategaeth Hirdymor (2023-35) yn nodi ein gweledigaeth ar gyfer sicrhau dyfodol iachach i bobl Cymru erbyn 2035. Mae'r Strategaeth Iechyd Ryngwladol hon yn strategaeth alluogi sy'n ein helpu i gyflawni ein Strategaeth Hirdymor a'i blaenoriaethau strategol.

Crynodeb Gweithredol

Rydym wedi datblygu Strategaeth Iechyd Ryngwladol ar gyfer Iechyd Cyhoeddus Cymru wedi'i hadnewyddu. Ein gweledigaeth iechyd ryngwladol yw bod yn sefydliad iechyd y cyhoedd cenedlaethol ysbrydoledig sydd â chysylltiadau byd-eang, sy'n gweithio tuag at Gymru iachach a thecach i fynd i'r afael â heriau a nodau a rennir byd-eang.

Mae'r cyd-destun gwleidyddol, cymdeithasol ac amgylcheddol byd-eang wedi newid yn aruthrol ers y Strategaeth Iechyd Ryngwladol wreiddiol yn 2017 gyda'r DU yn gadael yr UE ('Brexit'), pandemig COVID-19, yr argyfwng costau byw ac achosion cynyddol o ddigwyddiadau tywydd eithafol oherwydd newid hinsawdd.

Mae llawer o enghreifftiau buddiol o gydweithio rhyngwladol ym maes iechyd wedi digwydd ers 2017 a nod y Strategaeth hon yw adeiladu ar y rhain a galluogi'r Strategaeth Hirdymor i gael ei chyflawni drwy ei gweithredu. Gall gwaith iechyd rhyngwladol amrywio o bartneriaethau ymchwil, rhannu gwybodaeth drwy gyfarfodydd digidol i hyfforddiant ar y cyd a chydweithio ar brosiectau a gweithgareddau eraill. Yna gellir rhoi'r dysgu hwn ar waith yng Nghymru i wella iechyd a llesiant y boblogaeth a lleihau anghydraddoldebau. Gall ein cefnogi i fod yn asiantaeth iechyd y cyhoedd genedlaethol sydd â chysylltiadau byd-eang, yn defnyddio dulliau arloesol a'n harbenigedd rhyngwladol, gan helpu i atal clefydau, hybu a diogelu iechyd, darparu arweinyddiaeth system, a gwasanaethau arbenigol. Mae'r strategaeth hon yn dangos sut y byddwn yn gweithio gyda phartneriaid fel sefydliadau iechyd y cyhoedd, Llywodraeth Cymru ac eraill i alluogi gweithgarwch iechyd rhyngwladol a gweithio mewn partneriaeth.

Nodau'r Strategaeth yw:

- Mwyafu buddion ar gyfer iechyd a llesiant pobl Cymru
- Datblygu pobl a sefydliadau sy'n gyfrifol yn fyd-eang
- Ymateb i fygythiadau iechyd byd-eang ac elwa ar gyfleoedd rhyngwladol.

Er mwyn datblygu ein Strategaeth, rydym wedi canolbwyntio ar alluogi gwaith iechyd rhyngwladol sy'n cyd-fynd â chwe blaenoriaeth strategol Iechyd Cyhoeddus Cymru fel y nodir yn ein Strategaeth Hirdymor (gweler Ffigur 1).

Ffigur 1: Blaenoriaethau Iechyd Cyhoeddus Cymru ar gyfer iechyd y boblogaeth yng Nghymru.

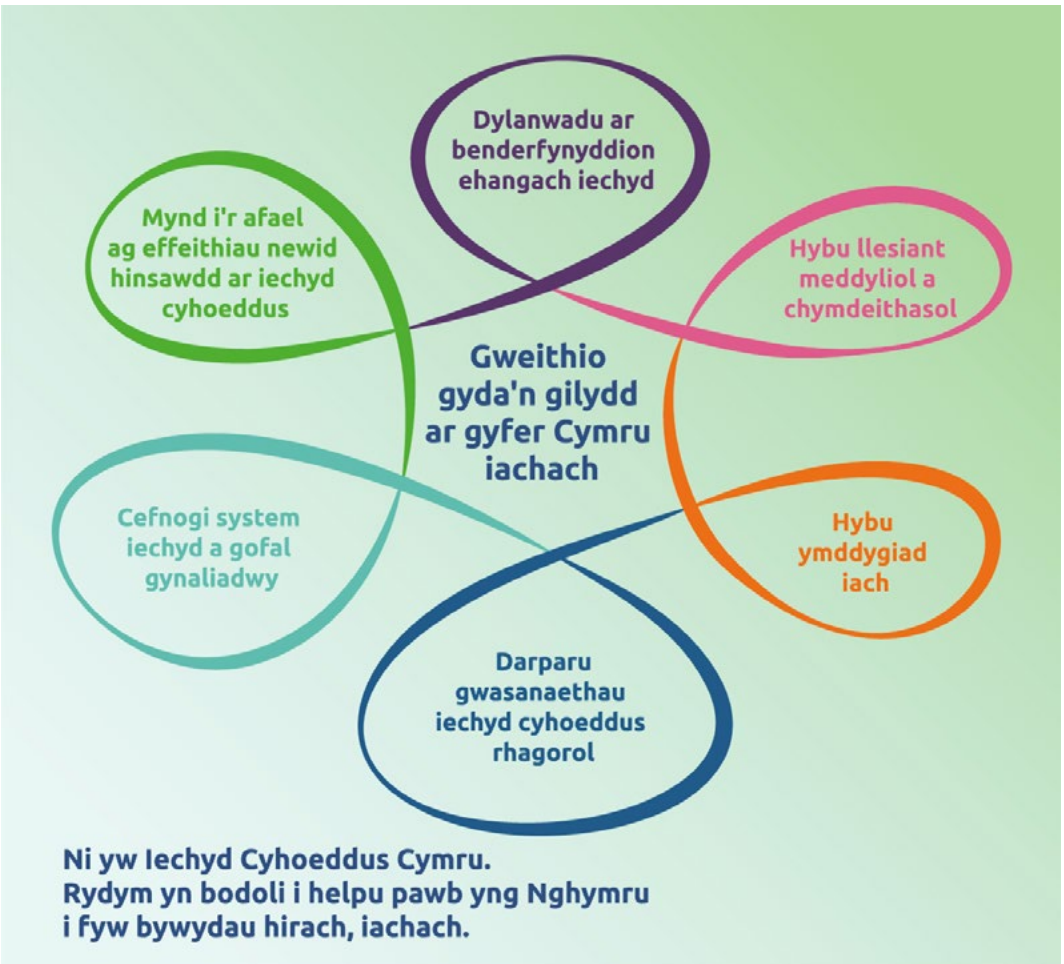

Y chwech gweithgaredd iechyd rhyngwladol galluogol yw:

1. Cryfhau partneriaethau, cydweithrediadau a rhwydweithiau
2. Ysgogi arfer gorau ac arloesi
3. Meithrin dinasyddion sy'n gyfrifol yn fyd-eang trwy feithrin perthnasoedd yn genedlaethol ac yn rhyngwladol a chyflawni ymrwymiadau rhyngwladol
4. Darparu 'Cymuned Ymarfer Iechyd Rhyngwladol'
5. Creu ystorfa a Chylchlythyr Iechyd Rhyngwladol
6. Cefnogi cyfleoedd rhyngwladol ar gyfer ariannu a meithrin gallu

Byddwn yn hwyluso'r gwaith o gyflawni ein Strategaeth drwy ganolbwyntio ar weithgarwch sy'n ddefnyddiol, yn ystyrlon, ac a all ysgogi gwybodaeth a chamau gweithredu er budd pobl Cymru. Mae enghreifftiau yn cynnwys: cryfhau partneriaethau, cydweithrediadau a rhwydweithiau trwy ddarparu lle i dimau gysylltu a dysgu oddi wrth ei gilydd trwy rwydwaith o ymarfer; diweddaru Pecyn Cymorth y Siarter ar gyfer Partneriaethau Rhyngwladol gydag adnoddau newydd i alluogi cydweithredu; rhannu mewnwelediad a dysgu trwy gylchlythyrau a darparu gwybodaeth am arfer gorau a sut y gellir ei addasu i gyd-destun Iechyd Cyhoeddus Cymru; ac amlygu cyfleoedd ariannu a hyfforddiant sy'n defnyddio adnoddau'n effeithlon. Mae gwella a chryfhau partneriaethau iechyd rhyngwladol a gweithio ar draws y sefydliad yn hanfodol i gwrdd â heriau cymhleth, gwneud y mwyaf o gyfleoedd ar gyfer iechyd y boblogaeth a lleihau anghydraddoldebau iechyd yn y dyfodol.

I. Cyflwyniad

'Does neb yn ddiogel nes bod pawb yn ddiogel'

Tedros Ghebreyesus, Cyfarwyddwr Cyffredinol, Sefydliad Iechyd y Byd[i]

Mae iechyd rhyngwladol yn cynnig myrdd o gyfleoedd i gefnogi Iechyd Cyhoeddus Cymru, GIG Cymru, a'n rhanddeiliaid a'n partneriaid allweddol i sicrhau dyfodol iachach i Gymru, gan adael neb ar ôl.

Er gwaethaf llwyddiannau sylweddol yng Nghymru, mae heriau o hyd, gan gynnwys bylchau parhaus mewn tlodi ac anghydraddoldeb. Gall disgwyliad oes amrywio hyd at 7.5 mlynedd rhwng y cymunedau mwyaf a lleiaf difreintiedig. Mae anghydraddoldeb hefyd yn faich economaidd, gan gostio tua £322 miliwn i'r GIG yng Nghymru. Er mwyn gwneud cynnydd tuag at degwch, cyfiawnder cymdeithasol, a gwell iechyd, mae ymgysylltu byd-eang gweithredol yn hanfodol i ddeall a mynd i'r afael â'r materion hyn yn well.

Er enghraifft, mae pandemig COVID-19 yn dangos cydweithrediad iechyd byd-eang yn ymarferol a'r manteision a ddaw yn ei sgil i bobl Cymru. Daeth yr ymateb i'r pandemig ag ymchwilwyr iechyd ac arweinwyr system ar draws ffiniau ynghyd i rannu dysgu, syniadau, gwybodaeth, meddyginiaethau a brechiadau. Roedd gweithio ar y cyd tuag at nod byd-eang cyffredin yn ffocws cryf i'r broses o adfer o'r pandemig. Drwy weithio gyda phartneriaid rhyngwladol, gallwn ni yng Nghymru gynyddu ein cyfranogiad yn yr agenda diogelwch iechyd byd-eang, i amddiffyn ein poblogaeth ac eraill yn well, gan weithio tuag at fyd sy'n fwy diogel rhag bygythiadau fel ymwrthedd gwrthficrobaidd, clefydau milheintiol, bioddiogelwch a bioddiogeledd.

Mae gwireddu buddion ymgysylltu iechyd rhyngwladol a byd-eang yn hanfodol er mwyn i Iechyd Cyhoeddus Cymru gyflawni ei swyddogaeth, ei weledigaeth, ei genhadaeth, ei flaenoriaethau strategol a'i amcanion llesiant (Ffigur 2).

Ffigur 2. Manteision partneriaeth ryngwladol ac ymgysylltu iechyd byd-eang yn galluogi ein blaenoriaethau sefydliadol

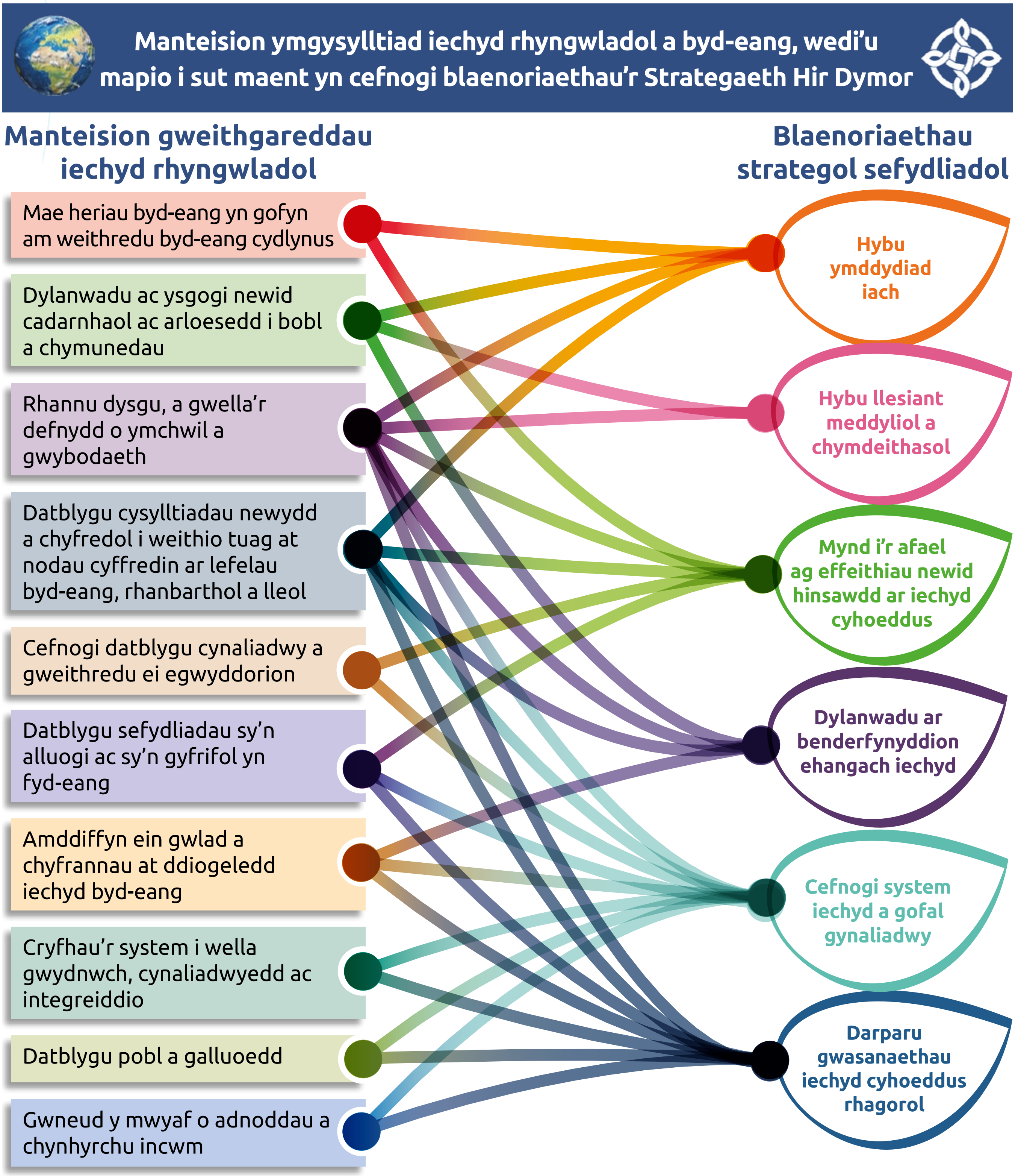

II. Nodau

Bydd y Strategaeth Iechyd Ryngwladol yn galluogi'r sefydliad i wneud y mwyaf o'r buddion a'r cyfleoedd a gynigir gan waith iechyd rhyngwladol a wneir i gefnogi'r gwaith o gyflawni blaenoriaethau strategol y Strategaeth Hirdymor.

Nodau'r Strategaeth yw:

1. Mwyafu buddion ar gyfer iechyd a llesiant y bobl yng Nghymru

Mae gweithio mewn partneriaeth ar y cyd yn golygu y gallwn ddysgu gan sefydliadau rhyngwladol a chymhwyso hyn i'r persbectif Cymreig, gan ein helpu i nodi meysydd ar gyfer newid er budd iechyd y boblogaeth.[1]

Ar gyfer Iechyd Cyhoeddus Cymru a Chymru
Cyflwyno dysgu rhyngwladol, cydweithio a sganio'r gorwel i lywio gwahanol ffyrdd o feddwl, i ddiogelu, gwella a hybu iechyd a llesiant y bobl yng Nghymru, cryfhau ein system iechyd (y cyhoedd); a lleihau anghydraddoldebau iechyd.

Ar gyfer y tu hwnt i ffiniau Cymru
Helpu i gryfhau rôl Cymru ac Iechyd Cyhoeddus Cymru fel 'safle arloesi byw' ac arweinydd ym maes arloesi, polisi ac ymarfer ym maes iechyd y cyhoedd, gan rannu a chyfrannu at iechyd y boblogaeth yn fyd-eang.

1 *Dyfyniad o'r ymatebion i'r ymgynghoriad*

2. Datblygu pobl a sefydliadau sy'n gyfrifol yn fyd-eang

Mae anghydraddoldebau iechyd byd-eang yn systematig ac yn annheg. Fel Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang, gallwn gyfrannu at ddeall a mynd i'r afael â'r anghydraddoldebau hyn a dysgu oddi wrth ein partneriaid dramor.[2]

Ar gyfer Iechyd Cyhoeddus Cymru a Chymru

Helpu i hyrwyddo'r sefydliad fel arweinydd system ar gyfer iechyd y boblogaeth, datblygu cynaliadwy, tegwch ac amrywiaeth, sy'n edrych i'r dyfodol ac yn allanol, yn dysgu'n barhaus, yn gwella ac yn arloesi.

Helpu i uwchsgilio ein gweithwyr iechyd y cyhoedd proffesiynol, gan feithrin eu hyder a'u gwerth fel rhan o gymuned iechyd y cyhoedd fyd-eang, sy'n gwneud eu gorau mewn gweithle cyffrous.

Y tu hwnt i ffiniau Cymru

Cyfrannu at yr agenda iechyd byd-eang, gan gynnwys gweithredu'r Nodau Datblygu Cynaliadwy (SDGs), a chefnogi datblygu gweithlu iechyd byd-eang a meithrin gallu.

3. Ymateb i fygythiadau iechyd byd-eang ac elwa ar gyfleoedd rhyngwladol

Cydnabod ein rolau fel dinasyddion byd-eang ac am undod byd-eang ar faterion iechyd sy'n rhyngweithio ar lefelau byd-eang, cenedlaethol a lleol.[3]

Ar gyfer Iechyd Cyhoeddus Cymru a Chymru

Helpu i gryfhau capasiti a gallu system iechyd cyhoeddus Cymru i fynd i'r afael â heriau a bygythiadau iechyd byd-eang ac ymateb iddynt.

Hwyluso cyfleoedd ar gyfer dysgu ac ymchwil rhyngwladol, cynhyrchu incwm, a phartneriaethau cilyddol i gefnogi meithrin Cymru iachach a mwy cyfartal.

Y tu hwnt i ffiniau Cymru

Gosod Cymru fel dylanwadwr byd-eang wrth fynd i'r afael â heriau byd-eang, megis yr argyfwng hinsawdd, diogelwch iechyd byd-eang, anghydraddoldebau iechyd a baich clefydau.

Bydd y Strategaeth Iechyd Ryngwladol yn cyfrannu at Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) a'r Nodau Datblygu Cynaliadwy, Strategaeth Ryngwladol Cymru a'r Siarter Partneriaethau Iechyd Rhyngwladol ac mae wedi'i datblygu i gyd-fynd â hwy.

2 *Dyfyniad o'r ymatebion i'r ymgynghoriad*
3 *Dyfyniad o'r ymatebion i'r ymgynghoriad*

III. Edrych yn ôl

Mae hanes iechyd byd-eang Cymru yn dyddio'n ôl i 1985 gyda Chyswllt Iechyd unigryw Dolen Cymru. Cafodd ymrwymiad GIG Cymru i iechyd rhyngwladol ei sefydlu ymhellach yn nogfen Llywodraeth Cymru, Iechyd o fewn a Thu Hwnt i Ffiniau Cymru: Fframwaith Galluogi ar gyfer Ymgysylltu Rhyngwladol ag Iechyd.[x] Yn fwy diweddar, bu galwadau hefyd gan Lywodraeth Cymru i godi proffil[xi] rhyngwladol Cymru a chael dull mwy cydgysylltiedig at weithgarwch rhyngwladol yng Nghymru[xii].

Ers 2017, mae Iechyd Cyhoeddus Cymru wedi cyflawni ei Flaenoriaethau Strategol[xiii] drwy weithgareddau fel:

- Arweinydd sefydliadol Cymdeithas Ryngwladol Sefydliadau Iechyd Cyhoeddus Cenedlaethol (IANPHI) a chyd-gadeirydd rhwydwaith Pwyntiau Ffocws Cenedlaethol IANPHI
- Dynodi yn 2018 ac ail-ddynodi yn 2022 Canolfan Gydweithredol Sefydliad Iechyd y Byd ar fuddsoddi mewn Iechyd a Llesiant
- Hwyluso Memorandwm Cyd-ddealltwriaeth (MoU) rhwng Llywodraeth Cymru a Swyddfa Ranbarthol Ewrop Sefydliad Iechyd y Byd 2020 ac Adnewyddu 2023
- Ail-lofnodi'r Siarter ar gyfer Partneriaethau Iechyd Rhyngwladol yng Nghymru 2019 a hwyluso gweithrediad ar draws y GIG
- Adroddiadau Dysgu ac Sganio Gorwelion Rhyngwladol 2020-23, gan gynnwys llywio ymateb ac adferiad pandemig COVID-19
- Modiwlau Dinasyddiaeth Fyd-eang 2021
- Rôl arweiniol yn yr ymgyrch fyd-eang Nursing Now
- Datblygu ymchwil rhyngwladol blaenllaw ac arfer gorau, gan gynnwys ym meysydd Profiad Niweidiol yn ystod Plentyndod (ACE), genomeg iechyd y cyhoedd, diogelu, tegwch iechyd, ac ati.
- Cynnal a hwyluso lleoliadau rhyngwladol ar gyfer hyfforddiant iechyd y cyhoedd a datblygiad proffesiynol
- Cynhyrchu cylchlythyr iechyd rhyngwladol a lledaenu cyfleoedd a dysgu ar draws partneriaid allweddol yng Nghymru a'r DU
- Archwilio a defnyddio atebion, cyfleoedd a dysgu rhyngwladol i helpu i gefnogi recriwtio a chadw gweithlu cynaliadwy

Mae astudiaethau achos a ddatblygwyd ar gyfer y Strategaeth hon yn amlygu sut mae Iechyd Cyhoeddus Cymru wedi mynd i'r afael â heriau enbyd, yn ogystal â datblygu ein gweithlu trwy rwydwaith gwell o bartneriaethau a chysylltiadau (Atodiad I, blychau 8.1-8.8). *Er enghraifft,* mae'r gyfarwyddiaeth Gwelliant Cymru wedi bod yn cydweithio â chwmni o'r Unol Daleithiau i gefnogi GIG Cymru i reoli'r pwysau sy'n ymwneud â llif cleifion mewn ysbytai, lleihau pwysau ar draws y system a chryfhau gwytnwch gwasanaethau.

Dangosir llinell amser o'n cerrig milltir iechyd rhyngwladol yn Ffigur 3 isod.

Ffigur 3. Llinell Amser Iechyd Rhyngwladol

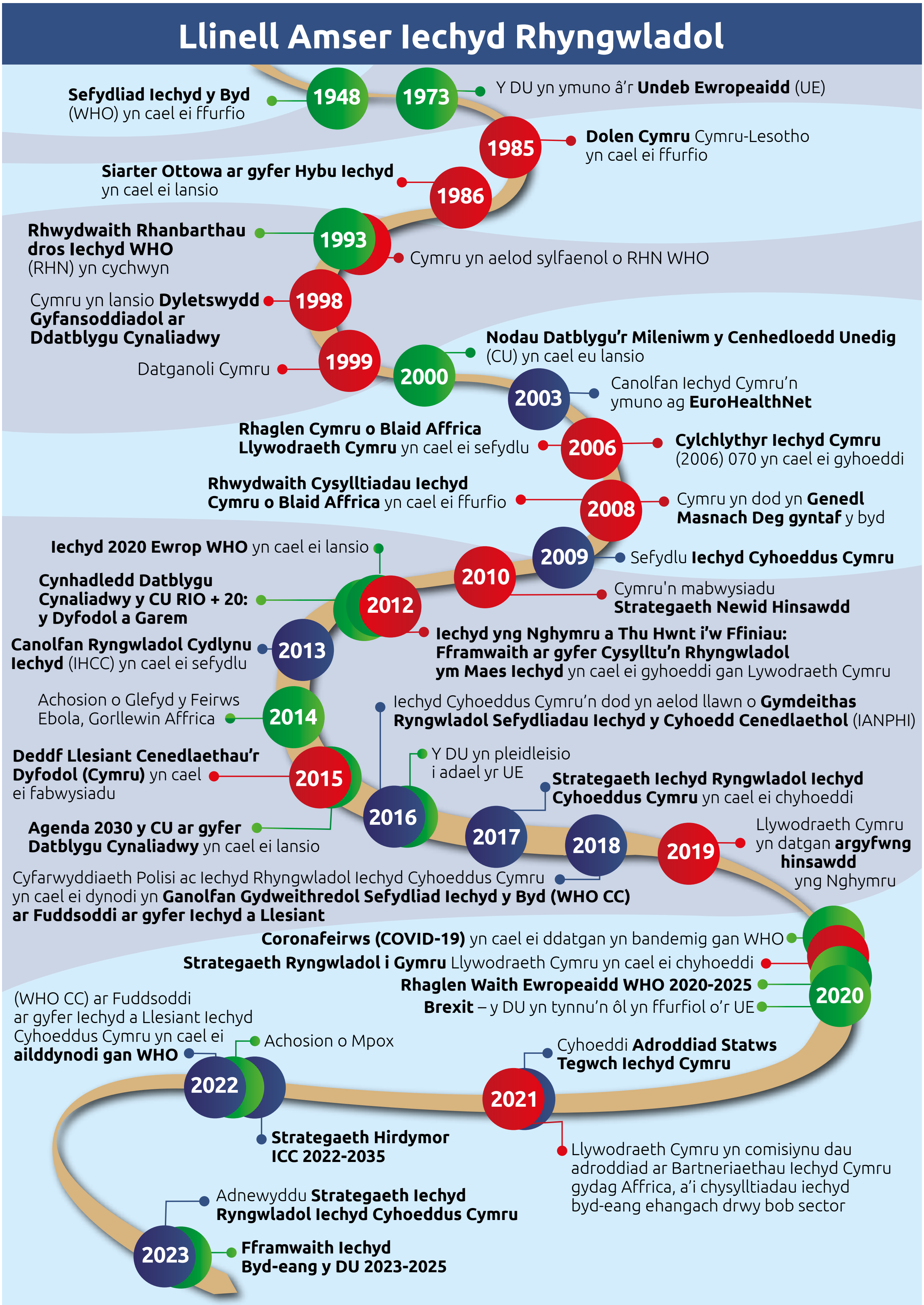

Enghreifftiau o ffactorau rhyngwladol sy'n ymwneud â Blaenoriaethau Strategol y Strategaeth Hirdymor

Heriau a chyfleoedd byd-eang, ac enghreifftiau sefydliadol perthnasol:

1 Dylanwadu ar benderfynyddion ehangach iechyd

- **Argyfwng costau byw –** Bydd adferiad economaidd amrywiol o'r pandemig yn effeithio'n anghymesur ar grwpiau difreintiedig a bregus, gyda chanlyniadau i iechyd.
- **Tegwch iechyd –** Mae adroddiad SDG 2022 yn tynnu sylw at anghydraddoldebau amlwg, er enghraifft, mae cyfraddau marwolaethau ymhlith plant 14 gwaith yn uwch yn Affrica Is-Sahara nag yn Ewrop[xiv].
- **Gwrthdaro –** Mae dau biliwn o bobl yn byw mewn gwledydd yr effeithir arnynt gan wrthdaro ag effeithiau uniongyrchol ac anuniongyrchol ar iechyd ac a all arwain at ddadleoli a mudo.
- **Mudo –** Roedd nifer y bobl a ddadleolwyd trwy rym yn fyd-eang yn uwch nag erioed yn 2022, sef dros 100 miliwn[xv]. Bydd angen newidiadau mewn seilwaith a gwasanaethau i reoli anghenion pobl ac ymateb i epidemioleg clefydau sy'n newid[xvi, xvii].

Enghreifftiau sefydliadol:

- Chwaraeodd ein harweinydd Gwasanaethau Diogelu a Sgrinio Iechyd ac IANPHI ran sylweddol wrth gefnogi a dysgu o brofiad Gwlad Pwyl o'r rhyfel Rwsia-Wcráin.
- Rydym yn nodi atebion gyda Sefydliad Iechyd y Byd ar gyfer tegwch iechyd ac yn cefnogi'r GIG a'r system ehangach yng Nghymru i leihau'r bwlch iechyd.

2 Hyrwyddo llesiant meddyliol a chymdeithasol

- **Gwybodaeth-demig –** Mae argaeledd cyflym llawer iawn o wybodaeth, yn gywir ac yn anghywir, wedi cymylu dealltwriaeth y cyhoedd o negeseuon iechyd y cyhoedd ac wedi cyfrannu at ddrwgdybiaeth mewn awdurdodau[xviii].
- **Mudiad byd-eang economi llesiant –** Creu economi i bawb lle mae'r rheolau, normau a chymhellion wedi'u sefydlu i ddarparu ansawdd bywyd, llesiant meddyliol a llesiant ehangach mewn cytgord â'n hamgylchedd ac adeiladu cymunedau a chymdeithasau cynaliadwy a gwydn, yn hytrach na thwf economaidd yn unig.
- **Clymblaid Iechyd Meddwl Pan-Ewropeaidd WHO –** Cydweithrediad o arweinwyr cenedlaethol, gweithwyr proffesiynol, aelodau o gymdeithas sifil, ac arbenigwyr sy'n ymroddedig i wella iechyd meddwl a'i roi ar frig yr agenda bolisi.

Enghreifftiau sefydliadol:

- Rydym wedi ein sefydlu fel arweinwyr byd-eang ym meysydd mynd i'r afael â Phrofiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod (ACEs) a darparu gwasanaethau aml-sector sy'n seiliedig ar drawma.
- Rydym yn aelodau o Rwydwaith Iechyd Meddwl Cyhoeddus y Pum Gwlad.

- Rydym yn datblygu Asesiad o'r Effaith ar Lesiant Meddwl, wedi cynhyrchu Fframwaith wedi'i Lywio gan Drawma ac yn datblygu gwaith ar iechyd a llesiant meddwl gyda Sefydliad Iechyd y Byd a phartneriaid rhyngwladol.

3 Hyrwyddo ymddygiad iach

- **Hybu iechyd ac atal clefydau yn mynd i'r afael â baich clefydau anhrosglwyddadwy (NCDs) –** Mae lefelau uchel o ymddygiad sy'n niweidio iechyd, fel ysmygu, camddefnyddio alcohol, gweithgarwch corfforol isel a diet maethlon gwael yn peri pryder cynyddol.
- **Menter Flaenllaw Sefydliad Iechyd y Byd ar Ymddygiadau Iachach: yn ymgorffori mewnwelediadau ymddygiadol a diwylliannol –** Gellir osgoi neu gywiro rhwystrau i iechyd optimaidd trwy feithrin gwell dealltwriaeth o ffactorau cymdeithasol, ymddygiadol a diwylliannol.

Enghreifftiau sefydliadol:

- Sefydlu Uned Gwyddor Ymddygiad gyda rôl arweiniol Sefydliad Iechyd y Byd a rhyngwladol
- Rydym yn gweithio i sicrhau bod Cymru yn parhau i fod ymhlith y gwledydd mwyaf blaenllaw yn fyd-eang o ran mynd i'r afael â'r materion hyn, megis drwy ddeddfwriaeth tybaco.
- Mynd i'r afael â ffactorau risg allweddol, megis gordewdra, a hybu ymddygiad iach, trwy ddysgu o dystiolaeth, arferion a dulliau gweithredu byd-eang.

4 Cefnogi datblygu system iechyd a gofal gynaliadwy yn canolbwyntio ar atal ac ymyrraeth gynnar

- **Cryfhau systemau, galluoedd a gweithlu iechyd y cyhoedd -** Mae Cynulliad Iechyd y Byd yn rhagweld y bydd prinder byd-eang o 10 miliwn o weithwyr gofal iechyd proffesiynol erbyn 2030[xix].
- **Iechyd digidol -** Yn cynnwys iechyd symudol (mIechyd), iechyd electronig (eIechyd), technoleg gwybodaeth iechyd (TG) neu feddygaeth bersonol. Yn 2020, cyhoeddodd Sefydliad Iechyd y Byd Strategaeth Fyd-eang pum mlynedd ar Iechyd Digidol, fel galluogwr hanfodol ar gyfer cyrraedd y targedau tri biliwn erbyn 2023[xx].
- **Adeiladu systemau integredig sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn ar gyfer iechyd a llesiant fel Economi Sylfaenol** – Mae hyn yn cynnwys gofal tymor hir a chanolradd sy'n Seiliedig ar Werth, gofal integredig a gwaith ar draws iechyd a gofal cymdeithasol.

Enghreifftiau sefydliadol:

- Rydym yn cryfhau ein rôl genedlaethol a byd-eang fel safle arloesi byw ar gyfer gwariant a buddsoddiad cynaliadwy, Seiliedig ar Werth, sy'n canolbwyntio ar degwch mewn iechyd a llesiant trwy ein Canolfan Gydweithredol WHO.
- Darparu arweinyddiaeth system ar ystod o risgiau dynodedig, gan gynnwys Heintiau a Gafwyd mewn Gofal Iechyd (HCAI) ac Ymwrthedd Gwrth-ficrobaidd (AMR) a chlefydau y gellir eu hatal â brechlyn.
- Rôl arweiniol yn yr ymgyrch fyd-eang Nursing Now.

5 Darparu gwasanaethau iechyd y cyhoedd rhagorol i amddiffyn y cyhoedd a sicrhau'r canlyniadau gorau posibl o ran iechyd y boblogaeth

- **Diogelwch iechyd byd-eang** – Mae effaith globaleiddio ar iechyd yn cael ei hamlygu trwy ledaeniad cyflym o glefydau trosglwyddadwy, a welir yn fwyaf nodedig trwy bandemig COVID-19.
- **Agenda Imiwneiddio Ewropeaidd 2030** – Mae'r Fenter Flaenllaw Ewropeaidd WHO hon yn gosod cwrs newydd i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau o ran brechiadau rhwng ac o fewn gwledydd.

Enghreifftiau sefydliadol:

- Rydym wedi adolygu cynlluniau DU gyfan ar gyfer gwasanaethau genomeg pathogenau ac wedi nodi, lle bo'n bosibl, map ffordd a rennir ar gyfer datblygu/mabwysiadu gwasanaethau.
- Gweithio gyda phartneriaid allweddol, er enghraifft drwy Bwyllgor Diogelu Iechyd y DU a Grŵp Goruchwylio'r Pedair Gwlad.

6 Mynd i'r afael ag effeithiau newid hinsawdd ar iechyd y cyhoedd

- **Argyfwng hinsawdd** – Wedi'i ddatgan gan Lywodraeth Cymru yn 2019[xxi], mae'n effeithio ar bob SDG ac mae'n fygythiad enfawr i iechyd dynol a'r blaned. Mae'n *'lluosydd argyfwng'*, yn cael yr effaith fwyaf ar y rhai mwyaf agored i niwed.
- **Un Iechyd** – Mae canolbwyntio ar optimeiddio iechyd rhyngddibynnol pobl, anifeiliaid ac ecosystemau, yn gofyn am weithredu aml-sector a dull integredig[xxii].

Enghreifftiau sefydliadol:

- Rydym yn dilyn map ffordd IANPHI ar gyfer gweithredu ar iechyd a newid hinsawdd sy'n nodi sut mae gan Asiantaethau Iechyd Cyhoeddus Cenedlaethol rôl hollbwysig fel gweithredwyr hinsawdd allweddol.
- Mae ein Hyb Iechyd a Chynaliadwyedd yn cefnogi Iechyd Cyhoeddus Cymru i gyflawni ei ddyletswyddau o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 ac i fynd i'r afael â materion sy'n ymwneud â newid yn yr hinsawdd a datgarboneiddio.
- Defnyddiwyd offer megis Asesu'r Effaith ar Iechyd i gefnogi cyrff cyhoeddus a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus sydd â chyfrifoldeb i ddatblygu cynlluniau addasu i'r newid yn yr hinsawdd ar lefel leol i ystyried effeithiau'r rhain ar iechyd, llesiant a thegwch.

7 Galluogi cyflawni ein strategaeth yn llwyddiannus

- **Cyflawni Nodau Datblygu Cynaliadwy 2030 -** nododd adolygiad yn 2022 o Agenda 2030 y Cenhedloedd Unedig[xxiii] gynnydd sefydlog neu araf tuag at y rhan fwyaf o'r 17 Nod.
- **Targedau Biliwn Triphlyg**[xxv, xxvi] - Mae'r tri tharged isod yn ffurfio blaenoriaethau canolog Rhaglen Waith Ewropeaidd Sefydliad Iechyd y Byd 2020-25 'Gweithredu Unedig ar gyfer Gwell Iechyd'.[xxvii]

Elwa o gwmpas iechyd cyffredinol	Gwell amddiffyniad rhag argyfyngau iechyd	Mwynhau gwell iechyd a llesiant

Enghreifftiau sefydliadol:

- Mae'r Ganolfan Cydlynu Iechyd Rhyngwladol (IHCC) yn gweithio ar draws y GIG, yn datblygu ac yn rhannu cyfleoedd, offer ac adnoddau, megis y modiwlau Dinasyddiaeth Fyd-eang, pecynnau cymorth, interniaethau ac ymweliadau astudio.
- Rydym yn cefnogi rôl ryngwladol flaenllaw Cymru yn adeiladu Economïau Llesiant gyda'r sector iechyd yn sbardun allweddol, gan weithio gyda phartneriaid a rhwydweithiau allweddol, megis Llywodraeth Cymru, byrddau iechyd, WHO, IANPHI, EuroHealthNet a grwpiau arbenigol rhyngwladol.
- Rydym yn cynyddu'r defnydd o wyddor ymddygiad mewn polisi ac ymarfer, er mwyn cael yr effaith fwyaf posibl ar iechyd a llesiant, wedi'i chynhyrchu ar y cyd â rhanddeiliaid cenedlaethol a rhyngwladol.

O Iechyd Byd-eang i Iechyd y Blaned

Mae'r termau 'iechyd byd-eang' ac 'iechyd rhyngwladol' yn aml yn cael eu defnyddio'n gyfnewidiol, ac eto mae gwahaniaeth rhyngddynt (Tabl 1). Drwy gydol y strategaeth hon rydym yn cydnabod ac yn adlewyrchu'r symudiad byd-eang tuag at gyflawni 'Un Iechyd' ac 'iechyd y blaned' yng nghyd-destun datblygu cynaliadwy.

Tabl 1. Diffiniadau a ddefnyddir yn Strategaeth Iechyd Ryngwladol Iechyd Cyhoeddus Cymru

Iechyd Rhyngwladol	Mae iechyd rhyngwladol yn aml yn cwmpasu materion sy'n digwydd y tu allan i'ch gwlad eich hun, gan gynnwys cydweithredu trawsffiniol, ac fe'i defnyddir weithiau i gyfeirio at weithio gyda gwledydd sy'n datblygu ac ymdrechion cymorth tramor
Iechyd Byd-eang	"Y maes astudio, ymchwil ac ymarfer sy'n rhoi blaenoriaeth i wella iechyd a sicrhau tegwch mewn iechyd i bawb ledled y byd", gan gynnwys eich gwlad eich hun, lle gall problemau fynd y tu hwnt i ffiniau cenedlaethol a chael effaith fyd-eang"[xxviii]
Iechyd y Blaned	"Cyflawni'r safon uchaf o iechyd, llesiant a thegwch yn fyd-eang drwy roi sylw doeth i'r systemau dynol—gwleidyddol, economaidd a chymdeithasol—sy'n llunio dyfodol dynolryw a systemau naturiol y Ddaear sy'n diffinio'r terfynau amgylcheddol diogel y gall y ddynoliaeth ffynnu oddi mewn iddynt. Yn syml, iechyd y blaned yw iechyd gwareiddiad dynol a chyflwr y systemau naturiol y mae'n dibynnu arnynt"[xxix]
Un Iechyd	"Dull integredig, unedig sy'n ceisio cydbwyso a gwella iechyd pobl, anifeiliaid ac ecosystemau yn gynaliadwy. Mae'n cydnabod bod iechyd bodau dynol, anifeiliaid domestig a gwyllt, planhigion, a'r amgylchedd ehangach (gan gynnwys ecosystemau) wedi'u cysylltu'n agos ac yn rhyngddibynnol."[xxx]

Cymru fel rhan o ddull iechyd byd-eang a datblygu rhyngwladol ehangach y DU

Mae partneriaethau a chydweithrediad rhyngwladol Cymru ac Iechyd Cyhoeddus Cymru hefyd yn cynnwys gweithio **ar draws pedair gwlad y DU,** gan archwilio, rhannu a dysgu er budd poblogaeth y DU gyfan. Mae'r Strategaeth Iechyd Ryngwladol wedi adlewyrchu a chyd-fynd â **Fframwaith Iechyd Byd-eang y DU**[xxxi] a'r dull tuag at ddatblygiad a chydweithrediad rhyngwladol ac rydym yn cysylltu'n barhaus â sefydliadau a rhwydweithiau perthnasol yn y DU. *Er enghraifft*, rydym yn gweithio'n agos ag Asiantaeth Diogelwch Iechyd y DU (UKHSA) yn Lloegr, sydd hefyd â brîff DU gyfan ar gyfer llawer o faterion iechyd byd-eang. Mae'r Cenhedloedd Datganoledig yn rhannu datblygiadau a chyfleoedd drwy **fforwm Iechyd y Cyhoedd Byd-eang Pedair Gwlad y DU** lle mae Iechyd Cyhoeddus Cymru yn cymryd rhan ac yn cyfrannu.

IV. Creu'r Strategaeth

Methodoleg

Datblygwyd y Strategaeth Iechyd Ryngwladol wedi'i hadnewyddu drwy adolygiad cwmpasu, mapio gweithgarwch rhyngwladol ar draws y sefydliad (Gweler, Atodiad II, Gwybodaeth Ategol Dechnegol), ac ymarfer ymgysylltu ac ymgynghori helaeth trwy arolygon a chyfweliadau hysbyswyr allweddol. Cynhaliwyd dadansoddiad thematig i ddatgelu manteision, rhwystrau, cyfleoedd a blaenoriaethau iechyd rhyngwladol, ac adlewyrchir pob un ohonynt yn y strategaeth hon. Yna cafodd y data ei driongli â deddfwriaeth berthnasol (ac adolygiad cwmpasu). Mae methodoleg a chanfyddiadau manwl ar gael yn Atodiad I, Gwybodaeth Ategol Dechnegol.

Fel rhan o ymgysylltu helaeth ag ystod eang o randdeiliaid ar draws Iechyd Cyhoeddus Cymru, mae nifer o heriau a themâu trawsbynciol allweddol ar gyfer gweithgarwch iechyd rhyngwladol wedi'u nodi a'u hadlewyrchu yn yr adnewyddiad hwn. Roedd y canfyddiadau'n dangos bod gwaith rhyngwladol yn aml yn digwydd drwy bocedi o ragoriaeth ac oherwydd diffyg dull strategol, mae'r rhannu a'r effaith wedi parhau'n gyfyngedig.

Mae meysydd gweithredu o fewn gwaith iechyd rhyngwladol yn cynnwys mynd i'r afael â heriau (anghydraddoldebau iechyd, pwysau ôl-bandemig, a mudo) a gwneud y defnydd gorau o gyfleoedd (sicrhau buddion i iechyd pobl Cymru, cefnogi dysgu cydweithredol, a galluogi Cymru i gyfrannu at heriau byd-eang), ac yn cyd-fynd â chanfyddiadau'r ymgysylltu.

V. Gwneud iddo Ddigwydd

Mae Strategaeth Iechyd Ryngwladol Iechyd Cyhoeddus Cymru yn cefnogi'r gwaith ymarferol o gyflawni blaenoriaethau strategol Strategaeth Hirdymor Iechyd Cyhoeddus Cymru yn ogystal ag mewn cydweithrediad â rhanddeiliaid cenedlaethol a rhyngwladol allweddol. Mae'r Strategaeth Iechyd Ryngwladol hefyd yn cefnogi ymgysylltiad rhyngwladol ehangach y GIG trwy'r IHCC a gweithredu'r Siarter Partneriaethau Iechyd Rhyngwladol. Mae gan y Gyfarwyddiaeth Polisi ac Iechyd Rhyngwladol a'i thîm Iechyd Rhyngwladol rôl barhaus i ysgogi a chefnogi gweithrediad y strategaeth drwy ymgysylltu traws-sefydliadol a Chymru, a hefyd cysylltu'n fyd-eang.

Galluogi Gweithgareddau Iechyd Rhyngwladol

Bydd y Strategaeth yn cael ei chyflawni drwy'r **chwe gweithgaredd iechyd rhyngwladol** a ganlyn (gan gynnwys ond heb fod yn gyfyngedig i):

1. Cryfhau a datblygu **partneriaethau, cydweithrediadau, a rhwydweithiau** newydd a chyfredol sy'n fuddiol i'r ddwy ochr ac yn llawn parch.
2. Archwilio, rhannu, a chymhwyso dysgu ac ymchwil rhyngwladol i yrru **arfer gorau** ac **arloesi** yn seiliedig ar dystiolaeth, hyrwyddo **tegwch a chyfiawnder cymdeithasol** a **chyfrannu at y gymuned fyd-eang**.
3. Hybu diwylliant cydweithredol a chynhwysol ar gyfer **dinasyddion sy'n gyfrifol yn fyd-eang** trwy **feithrin perthnasoedd yn genedlaethol ac yn rhyngwladol** a **chyflawni ymrwymiadau rhyngwladol.**
4. Darparu gofod a chefnogaeth ar gyfer rhannu, archwilio synergeddau, cyfnewid gwybodaeth, rhwydweithio ac adeiladu ar ein hasedau sefydliadol, gan sefydlu **'Cymuned Ymarfer Iechyd Rhyngwladol'.**
5. Arddangos cyflawniadau a chyfleoedd trwy **ystorfa a Chylchlythyr Iechyd Rhyngwladol,** gan ddangos nad oes angen teithio er mwyn cyflawni gweithgareddau bob amser.
6. Adnabod a chefnogi **cyfleoedd rhyngwladol ar gyfer ariannu a meithrin gallu**, gan gynnwys recriwtio, cadw staff a datblygiad proffesiynol parhaus.

Ategir y rhain gan **werthoedd a ffyrdd o weithio a rennir:**

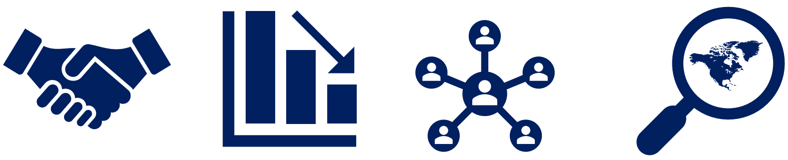

Gwerthoedd ac addewid y cyhoedd Iechyd Cyhoeddus Cymru

Llywodraethu cadarn i gynnal enw da a lleiafu risgiau a bygythiadau

Cysylltu â strategaethau galluogi eraill, gan adeiladu ar synergeddau a buddion cilyddol

Dyrannu adnoddau i gefnogi'r sefydliad a staff i weithredu'r blaenoriaethau strategol drwy lens ryngwladol

Llwybr Gweithredu

Bydd gweithredu, monitro a gwerthuso'r strategaeth alluogi hon yn cael ei ddatblygu i gyd-fynd â gweithredu, monitro a gwerthuso Strategaeth Hirdymor y sefydliad a'i chefnogi. Bydd y Gyfarwyddiaeth Polisi ac Iechyd Rhyngwladol, gan gynnwys yr IHCC a'r tîm Iechyd Rhyngwladol, yn parhau i wasanaethu fel canolbwynt ar gyfer mapio, cynnull, hwyluso, cyfathrebu a chymorth ar draws y sefydliad, a chysylltu'n genedlaethol ac yn rhyngwladol â rhanddeiliaid allweddol a phartneriaid a rhwydweithiau strategol (Ffigur 4).

Ffigur 4. Map rhanddeiliaid Iechyd Cyhoeddus Cymru

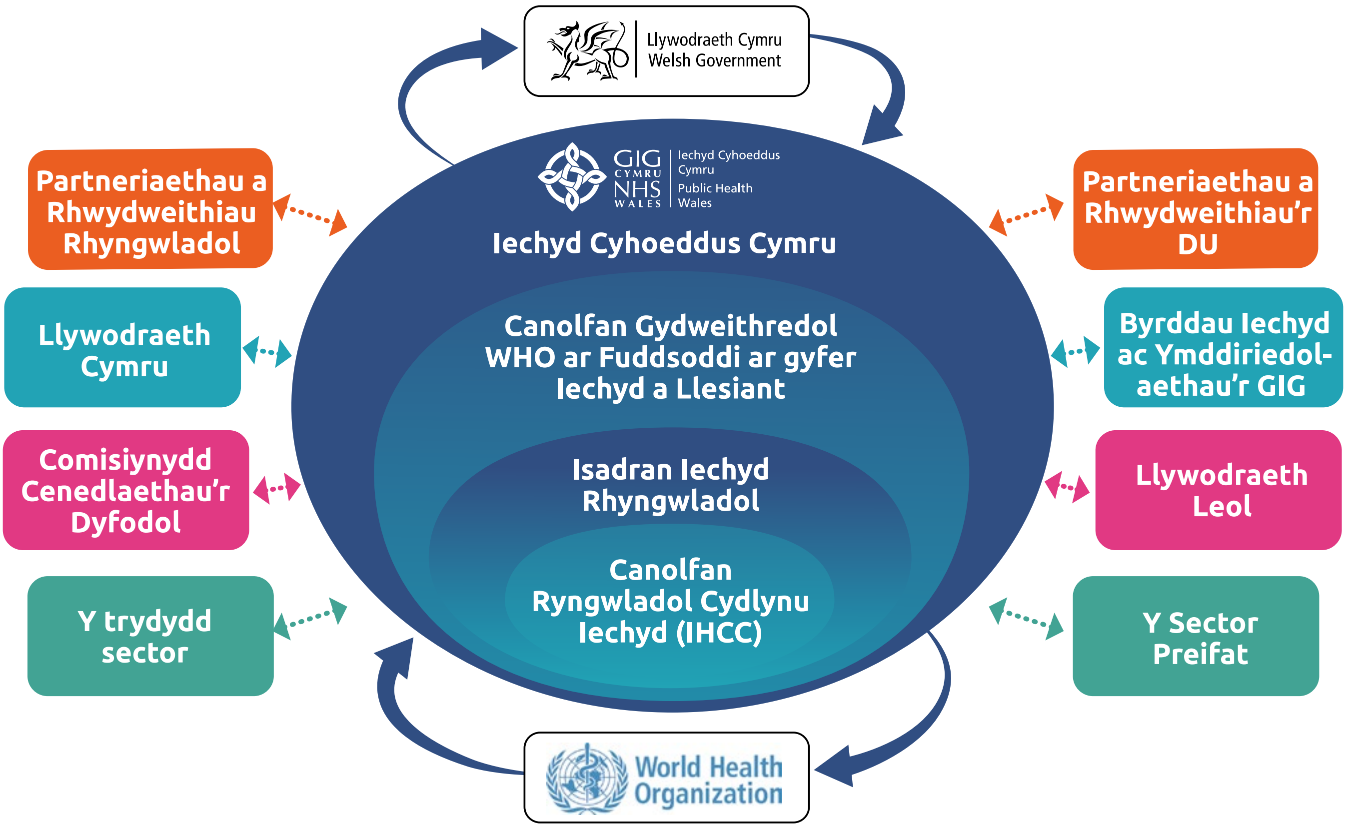

Cymuned Ymarfer Ryngwladol Iechyd y Cyhoedd

Bydd y Gymuned Ymarfer yn llwyfan i'r rhai sy'n ymwneud â gweithgarwch iechyd rhyngwladol a byd-eang ledled Cymru. Bydd yn llwyfan ar gyfer dysgu ar y cyd, datgelu cyfleoedd a heriau, ac yn lle i hyrwyddo arfer gorau.

Grŵp Gweithgarwch Iechyd Rhyngwladol y GIG

Bydd y grŵp trosfwaol hwn yn cael ei drefnu a'i gadeirio gan Iechyd Cyhoeddus Cymru a bydd yn darparu rôl strategol wrth lywio cyfeiriad ymgysylltu a chydweithio rhyngwladol yn y dyfodol, gan sicrhau aliniad â blaenoriaethau strategol cenedlaethol a sefydliadol. Bydd y grŵp yn cynnwys cynrychiolwyr perthnasol o Iechyd Cyhoeddus Cymru, Llywodraeth Cymru a'r GIG a rhanddeiliaid allweddol yn y sector cyhoeddus, academaidd a'r trydydd sector.

Mae llawer o linynnau i weithredu'r Strategaeth Iechyd Ryngwladol er mwyn galluogi'r Strategaeth Hirdymor. Mae hyn yn cynnwys datblygu arweinyddiaeth ar gyfer iechyd rhyngwladol a chynllun gweithredu ar gyfer hyn a hefyd creu offer a gofodau i gefnogi cyflwyno'r ddwy strategaeth. Mae Ffigur 5 yn dangos y llinynnau hyn.

Ffigur 5. Gweithredu'r Strategaeth Iechyd Ryngwladol

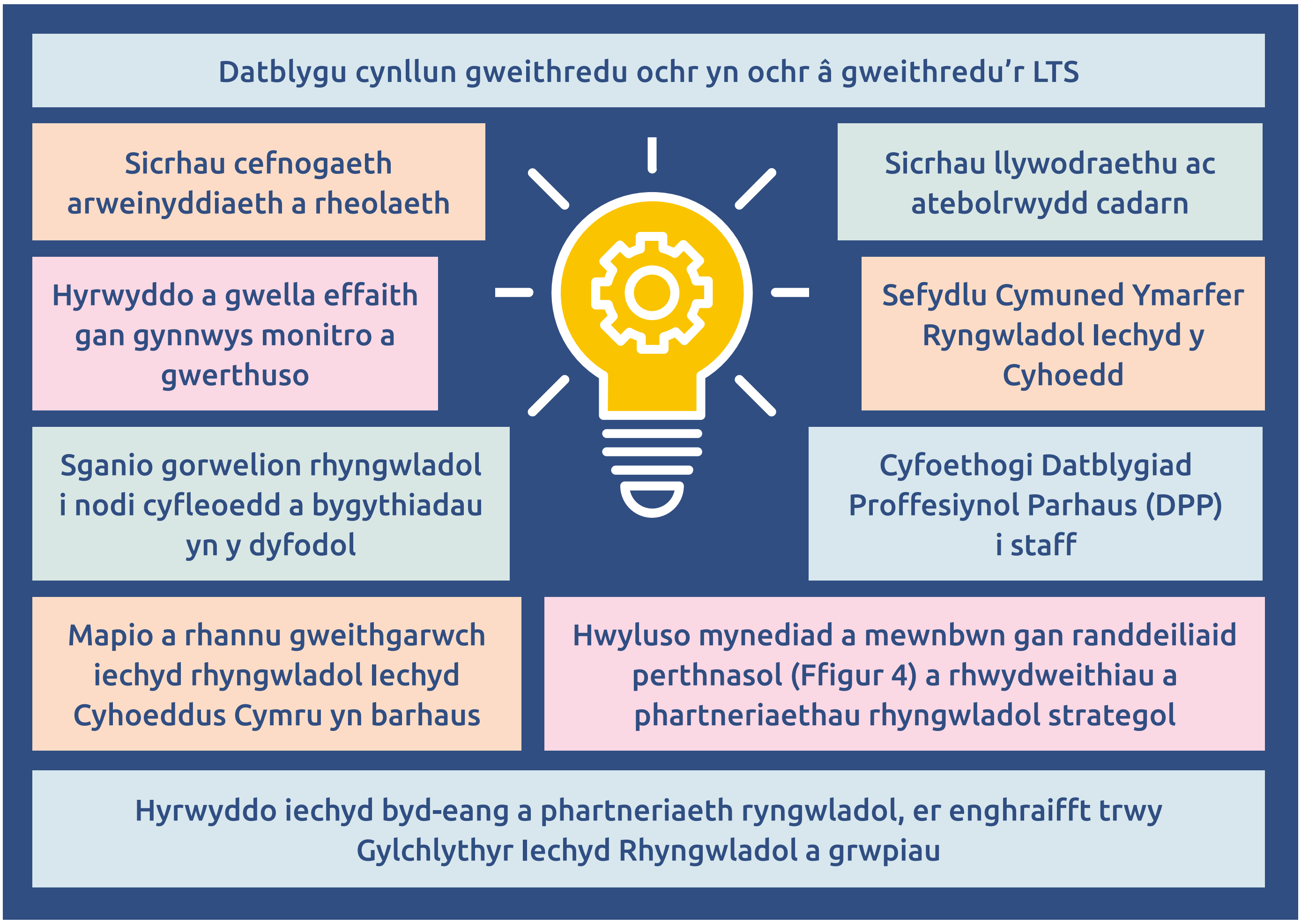

Ystyriaethau wrth gyflawni'r Strategaeth Iechyd Ryngwladol

Goblygiadau o ran Adnoddau a Galw

Mae Iechyd Cyhoeddus Cymru yn anelu at ehangu ei swyddogaeth a'i asedau rhyngwladol i ddod yn arweinydd system iechyd y cyhoedd blaengar ar gyfer gwaith iechyd rhyngwladol a byd-eang ar draws y GIG a Chymru, gan ddarparu arweinyddiaeth, cydgysylltu, ac arbenigedd. I wneud hyn, mae angen i ni gryfhau ein hymrwymiad a'n cyfrifoldeb sefydliadol, i sicrhau capasiti cynaliadwy a'r defnydd gorau o'r adnoddau sydd ar gael i sicrhau'r effaith fwyaf bosibl a gwerth am arian.

Bu ymchwydd yn y disgwyliad a'r galw ar y swyddogaeth ryngwladol. Mae hyn yn gofyn am flaenoriaethu a ffocws er mwyn sicrhau'r buddion mwyaf posibl i'r sefydliad, i'r GIG ac i Gymru, a phartneriaid allanol. Mae hefyd yn galw am weithio'n agosach gyda'n Timau Iechyd Cyhoeddus Lleol, cymunedau Cymru a Llywodraeth Leol, y sector academaidd, y trydydd sector a'r sector preifat, gan ddefnyddio cyfleoedd newydd, cyfuno ymdrechion a dod â chyllid allanol i mewn. Mae angen defnyddio dulliau cenedlaethol a rhyngwladol gyda'i gilydd i adeiladu adnoddau ychwanegol:

Cenedlaethol:

- Mewnbwn strategol gan Lywodraeth Cymru i ddatblygu gallu a chryfhau rôl ryngwladol Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan gynnwys gwneud y mwyaf o swyddogaeth IHCC ar draws y GIG.
- Mewnbwn gweithredol gan Iechyd Cyhoeddus Cymru i gefnogi ymgysylltiad a gwaith rhyngwladol ar draws y sefydliad trwy adnoddau ar gyfer partneriaethau strategol a datblygu staff, a rôl alluogi'r Gyfarwyddiaeth Polisi ac Iechyd Rhyngwladol.
- Mewnbwn rhanddeiliaid ar draws y sector cyhoeddus, y sector academaidd, y trydydd sector a'r sector preifat er enghraifft trwy grantiau ymchwil ar y cyd a rhaglenni gwaith; neu archwilio dulliau busnes, megis partneriaethau cyhoeddus-preifat.

Rhyngwladol yn defnyddio ffynonellau cynhyrchu incwm y DU, Ewrop a byd-eang, megis:

- Cymryd rhan mewn prosiectau ymchwil a pholisi rhyngwladol ar y cyd.
- Datblygu a marchnata gwasanaethau, dulliau a dulliau gweithredu arloesol.
- Defnyddio cyfleoedd masnachol a masnach.

VI. Casgliad

Mae angen mawr i atgyfnerthu a chydgysylltu ein harlwy iechyd rhyngwladol sefydliadol o fewn y DU a chyd-destun byd-eang er mwyn sicrhau'r buddion a'r cyfleoedd mwyaf posibl i bobl Cymru tra'n lleihau bygythiadau a niwed.

Mae'r strategaeth alluogi hon yn cefnogi gweithrediad ein strategaeth Hirdymor ar draws y sefydliad, gan feithrin synergeddau, rhannu dysg a chryfhau ein rôl, partneriaethau a dylanwad byd-eang.

Byddwn yn gweithio gyda'n partneriaid i sicrhau poblogaethau, cymunedau, economïau a phlaned iachach a thecach ar gyfer y genhedlaeth bresennol a chenedlaethau'r dyfodol, o fewn a thu hwnt i ffiniau Cymru.

VII. Geirfa

Ymwrthedd gwrthficrobaidd (AMB) yw gallu micro-organeb, fel bacteria, firysau, a rhai parasitiaid i atal cyffur gwrthficrobaidd, fel gwrthfiotigau, cyffuriau gwrthfeirysol ac antimalariaid rhag gweithio yn ei erbyn. O ganlyniad, mae triniaethau safonol yn dod yn aneffeithiol, mae heintiau'n parhau a gallant ledaenu i eraill.

Mae bioddiogelwch a **bioddiogeledd** yn gysyniadau cysylltiedig ond gwahanol. Nod bioddiogelwch yw lleihau neu ddileu amlygiad unigolion a'r amgylchedd i gyfryngau biolegol a allai fod yn beryglus trwy weithredu protocol rheoli a chyfyngu. Bioddiogeledd yw atal colled, lladrad neu gamddefnydd o ficro-organebau a deunydd biolegol a gwybodaeth sy'n gysylltiedig ag ymchwil trwy gyfyngu ar fynediad i gyfleusterau, deunyddiau biolegol a gwybodaeth sy'n gysylltiedig ag ymchwil (CDC).

Brexit yw'r term a ddefnyddir i ddisgrifio ymadawiad y DU â'r Undeb Ewropeaidd ar 31 Ionawr 2020, yn dilyn refferendwm ym mis Mehefin 2016.

Mae clefydau trosglwyddadwy neu glefydau heintus yn cael eu hachosi gan ficro-organebau pathogenig, megis bacteria, firysau, parasitiaid neu ffyngau; gall y clefydau gael eu lledaenu, yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol, o un person i'r llall.

Mae clefydau anhrosglwyddadwy **(NCDs)**, a elwir hefyd yn glefydau cronig, yn tueddu i bara'n hir ac yn ganlyniad cyfuniad o ffactorau genetig, ffisiolegol, amgylcheddol ac ymddygiad.

Mae'r **Undeb Ewropeaidd (UE)** yn undeb economaidd a gwleidyddol unigryw rhwng 27 o wledydd Ewropeaidd sydd gyda'i gilydd yn cwmpasu llawer o'r cyfandir. Crëwyd yr UE yn dilyn yr Ail Ryfel Byd. Y camau cyntaf oedd meithrin cydweithrediad economaidd: y syniad oedd bod gwledydd sy'n masnachu â'i gilydd yn dod yn gyd-ddibynnol yn economaidd ac felly'n fwy tebygol o osgoi gwrthdaro. Y canlyniad oedd y Gymuned Economaidd Ewropeaidd (EEC), a grëwyd yn 1958, ac i ddechrau bu'n cynyddu cydweithrediad economaidd rhwng chwe gwlad: Gwlad Belg, yr Almaen, Ffrainc, yr Eidal, Lwcsembwrg a'r Iseldiroedd. Ers hynny, crewyd marchnad sengl enfawr ac mae'n parhau i ddatblygu i'w llawn botensial. Gadawodd y DU yr UE ar 31 Ionawr 2020 ("Brexit").

Iechyd byd-eang yw'r maes astudio, ymchwil ac ymarfer sy'n rhoi blaenoriaeth i wella iechyd a chyflawni tegwch mewn iechyd i bawb ledled y byd, gan gynnwys eich gwlad eich hun, lle gall problemau fynd y tu hwnt i ffiniau cenedlaethol a chael effaith fyd-eang.

Mae **iechyd rhyngwladol** yn fwy cyffredin yn ymdrin â materion sy'n digwydd y tu allan i'ch gwlad eich hun, gan gynnwys cydweithredu trawsffiniol ac fe'i defnyddir weithiau i gyfeirio at waith gyda gwledydd sy'n datblygu ac ymdrechion cymorth tramor.

Mae Un Iechyd yn disgrifio dull integredig, unedig sy'n ceisio cydbwyso a gwella iechyd pobl, anifeiliaid ac ecosystemau yn gynaliadwy. Mae'n cydnabod bod iechyd bodau dynol, anifeiliaid domestig a gwyllt, planhigion, a'r amgylchedd ehangach (gan gynnwys ecosystemau) wedi'u cysylltu'n agos ac yn rhyngddibynnol. Nod Un Iechyd yw annog ymdrechion cydweithredol disgyblaethau lluosog, gan weithio'n lleol, yn genedlaethol ac yn fyd-eang i sicrhau'r iechyd gorau i bobl, anifeiliaid, a'n hamgylchedd.

Iechyd y Blaned yw cyflawni'r safon uchaf o iechyd, llesiant a thegwch yn fyd-eang drwy roi sylw doeth i'r systemau dynol, gwleidyddol, economaidd a chymdeithasol, sy'n llunio dyfodol dynolryw a systemau naturiol y Ddaear sy'n diffinio'r terfynau amgylcheddol diogel y gall y ddynoliaeth ffynnu oddi mewn iddynt. Iechyd y blaned yw iechyd gwareiddiad dynol a chyflwr y systemau naturiol y mae'n dibynnu arnynt.

Clefydau milheintiol yw clefydau heintus anifeiliaid sy'n gallu achosi afiechyd pan gânt eu trosglwyddo i bobl.

Cyfeiriadau

i Sefydliad Iechyd y Byd (2021). Prif araith Cyfarwyddwr Cyffredinol WHO yn Fforwm Economaidd Rhyngwladol St Petersburg '21. Ar gael o: https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-keynote-speech-at-the-st-petersburg-international-economic-forum-21 (Dyddiad cyrchu: 17/04/2023)

ii Swyddfa Ystadegau Gwladol (2022) Health state life expectancies by national deprivation quintiles, Wales: 2018 i 2020. Ar gael o: https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/healthandsocialcare/healthinequalities/bulletins/healthstatelifeexpectanciesbynationaldeprivationdecileswales/2018to2020 (Dyddiad cyrchu: 17/04/2023)

iii Kadel R, Darlington O, Allen J, et al. (2021). Adroddiad Cost Anghydraddoldeb Iechyd i'r GIG yng Nghymru 1 Cost sy'n Gysylltiedig ag Anghydraddoldeb yn y Defnydd o Wasanaethau Ysbytai i'r GIG yng Nghymru. Ar gael o: https://phw.nhs.wales/publications/publications1/cost-of-health-inequality-to-the-nhs-in-wales/ (Dyddiad cyrchu: 17/04/2023)

iv Iechyd Cyhoeddus Cymru (2023) Ein Strategaeth Hirdymor 2023 i 2035. Ar gael o: https://phw.nhs.walehttps://icc.gig.cymru/amdanom-ni/gweithio-gydan-gilydd-ar-gyfer-cymru-iachach/s/about-us/working-together-for-a-healthier-wales/(Dyddiad cyrchu: 04/08/2023)

v Llywodraeth Cymru (2015). Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru). Ar gael o: https://www.llyw.cymru/llesiant-cenedlaethaur-dyfodol (Dyddiad cyrchu: 01/08/2023)

vi Y Cenhedloedd Unedig (2015) Nodau Datblygu Cynaliadwy. Ar gael o: https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/ (Dyddiad cyrchu: 01/08/2023)

vii Llywodraeth Cymru (2020). Strategaeth Ryngwladol i Gymru. Ar gael o: https://www.gov.https://www.llyw.cymru/strategaeth-ryngwladol-i-gymru (Dyddiad cyrchu: 31/07/2023)

viii Couzens L, Bellis MA, Mably S, et al. (2014). Siarter Partneriaethau Iechyd Rhyngwladol yng Nghymru. Ar gael o: https://phwwhocc.co.uk/adnoddau/siarter-partneriaethau-iechyd-rhyngwladol-yng-nghymru/?lang=cy (Dyddiad cyrchu: 01/08/2023)

ix Dolen Cymru Wales Lesotho Link (1985). Ar gael o: https://www.waleslesotholink.org/ (Dyddiad cyrchu 24/01/2017)

x Llywodraeth Cymru (2012). Iechyd o fewn a thu hwnt i ffiniau Cymru: fframwaith galluogi ar gyfer ymgysylltu iechyd rhyngwladol. Ar gael o: https://www.internationalhealth.wales.nhs.uk/sitesplus/documents/1100/120626frameworkcy.pdf (Dyddiad cyrchu 20/10/2016)

xi Llywodraeth Cymru (2020). Strategaeth Ryngwladol i Gymru. Ar gael o: xihttps://www.llyw.cymru/strategaeth-ryngwladol-i-gymru? (Dyddiad cyrchu: 03/04/2023)

xii Chalmers K, Okea B, Tropical Health Education Trust (2021). Adolygiad Gweithgarwch Iechyd Rhyngwladol yng Nghymru. Ar gael o: https://www.thet.org/wp-content/uploads/2021/10/International-Health-Activity-in-Wales_Rapid-Review.pdf (Dyddiad cyrchu 17/04/2023)

xiii Dyakova M, Couzens L, Bellis MA (2017). Iechyd Cyhoeddus Cymru: Ein Strategaeth Iechyd Ryngwladol 2017-2027. Ar gael o: https://phwwhocc.co.uk/adnoddau/iechyd-cyhoeddus-cymru-ein-strategaeth-iechyd-rhyngwladol-2017-2027/?lang=cy (Dyddiad Cyrchu: 01/08/2023)

xiv Y Cenhedloedd Unedig (2022) The Sustainable Development Goals Report. Ar gael o: https://unstats.un.org/sdgs/report/2022/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2022.pdf (Dyddiad cyrchu 17/04/2023)

xv Rhaglen Amgylchedd y Cenhedloedd Unedig (2022) Adaptation Gap Report 2022. Ar gael o: https://www.unep.org/resources/adaptation-gap-report-2022?gclid=EAIaIQobChMIv9S13dfO_QIVCu_tCh2niQDyEAAYASAAEgK2H_D_BwE (Dyddiad cyrchu: 17/04/2023)

xvi World Bank Blogs (2021) Millions on the move: What climate change could mean for internal migration. Ar gael o: https://blogs.worldbank.org/voices/millions-move-what-climate-change-could-mean-internal-migration (Dyddiad cyrchu: 17/04/2023)

xvii Chalmers K, Rutherford A, Tîm Polisi a Dysgu THET (2022) Strategaeth Iechyd Ryngwladol Iechyd Cyhoeddus Cymru: adolygiad cwmpasu byd-eang canol tymor.

xviii WHO Infodemic. https://www.who.int/health-topics/infodemic#tab=tab_1 (Dyddiad cyrchu 04/04/2023)

xix WHO, Cynulliad Iechyd y Byd 2022. Global strategy on human resources for health: workforce 2030. Adroddiad gan y Cyfarwyddwr Cyffredinol. Ar gael o: https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA75/A75_15-en.pdf (Dyddiad cyrchu: 17/04/2023)

xx Sefydliad Iechyd y Byd (2021) Global Strategy on digital health 2020 -2025. Ar gael o: https://www.who.int/docs/default-source/documents/gs4dhdaa2a9f352b0445bafbc79ca799dce4d.pdf (Dyddiad cyrchu: 17/04/2023)

xxi Llywodraeth Cymru (2019). Llywodraeth Cymru yn gwneud datganiad argyfwng hinsawdd. Ar gael o: https://www.llyw.cymru/llywodraeth-cymrun-datgan-ei-bod-yn-argyfwng-ar-yr-hinsawdd [Dyddiad cyrchu: 17/04/2023)

xxii WHO (2020). Maniffesto WHO ar gyfer adferiad iach o COVID-19. Ar gael o: https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/who-manifesto-for-a-healthy-recovery-from-covid-19 (Dyddiad cyrchu: 04/04/2023)

xxiii Y Cenhedloedd Unedig (2015) Nodau Datblygu Cynaliadwy. Ar gael o: https://www.sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300 (Dyddiad cyrchu 11/02/2016)

xxiv Y Cenhedloedd Unedig (2022) The Sustainable Development Goals Report. Ar gael o: https://unstats.un.org/sdgs/report/2022/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2022.pdf (Dyddiad cyrchu 17/04/2023)

xxv Sefydliad Iechyd y Byd (2019). Trydedd Raglen Waith ar Ddeg Gyffredinol WHO (2019-23). Ar gael o https://www.who.int/about/what-we-do/thirteenth-general-programme-of-work-2019---2023 (Dyddiad cyrchu 03/04/2023)

xxvi Sefydliad Iechyd y Byd (2020). The Triple Billion Targets: C+A. Ar gael o: https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/the-triple-billion-targets (Dyddiad cyrchu 04/03/2023)

xxvii Sefydliad Iechyd y Byd EURO (2021). Rhaglen Waith Ewropeaidd 2020-2025: United Action for Better Health. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/332467/WHO-EURO-2020-690-40425-54211-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Dyddiad cyrchu 03/04/2023)

xxviii Koplan YH, Bond TC, Merson MH, et al. (2009). Towards a common definition of global health. Lancet. 373 (9679): 1993–5. Ar gael o: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/19493564/ (Dyddiad cyrchu: 31/07/2023)

xxix Whitmee S, Haines A, Beyrer C, et al. (2015). Safeguarding human health in the Anthropocene epoch: report of The Rockefeller Foundation–Lancet Commission on planetary health. Lancet. Ar gael o: http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(15)60901-1 (Dyddiad cyrchu 30/01/2023)

xxx Sefydliad Iechyd y Byd (2021). Mae Tripartite ac UNEP yn cefnogi diffiniad OHHLEP o “Un Iechyd”. Ar gael o: https://www.who.int/news/item/01-12-2021-tripartite-and-unep-support-ohhlep-s-definition-of-one-health (Dyddiad cyrchu 30/01/2023)

xxxi Foreign, Commonwealth & Development Office and Department of Health and Social Care (2023). Global Health Framework: working together towards a healthier world. Ar gael o: Global Health Framework: working together towards a healthier world - GOV.UK (www.gov.uk)

Iechyd Cyhoeddus Cymru
Public Health Wales

Iechyd Cyhoeddus Cymru
Rhif 2 Capital Quarter
Stryd Tyndall
Caerdydd CF10 4BZ
Ffôn: +44 (0)29 2022 7744

icc.gig.cymru